

ŽELJKO PETKOVIĆ*

Prevenција kriminaliteta na športskim stadionima kroz planiranje okoliša

Sažetak

Nasilje na športskim natjecanjima u Republici Hrvatskoj zahtijeva sustavni pristup njegovu sprječavanju te se ovim radom hoće prikazati, a polazeći od aktualne situacije na športskim natjecanjima u Republici Hrvatskoj, koji bi arhitektonski i građevinski zahtjevi mogli pozitivno djelovati na smanjenje i sprječavanje nasilja na športskim objektima. Cilj je rada promovirati multidisciplinarni pristup problemu nasilja tijekom športskih susreta, stoga se u njemu naglašava važnost zajedničkog djelovanja kada se u prevenciju tzv. športskog nasilja pored policije uključuju i drugi čimbenici. Konkretno, u radu će se nakon teoretskog prikaza koncepta kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša, učiniti raščlamba zahtjeva koje je Policijska uprava Mannheim (Polizeiprasidium Mannheim) uputila investitoru tijekom samog projektiranja i izvedbe SAP Arene u Mainhamu, trenutno jedne od najnovijih i najmodernijih športskih dvorana u Njemačkoj; odnosno, radom se nastoji prikazati kako se mogu primijeniti neki od zahtjeva mjera situacijske prevencije, usmjerenih na suzbijanje kriminaliteta putem planiranja okoliša kod već postojećeg objekta, stadiona Park prinčeva u Parizu.

UVOD

U Republici Hrvatskoj je, zbog održavanja Svjetskog prvenstva u rukometu, tijekom 2009. godine dovršena izgradnja ukupno šest športskih dvorana.¹ Dvorane su zasigurno

---

* mr. Željko Petković, univ. spec. crim., Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Odjel kriminaliteta droga MUP-a RH, Zagreb.

¹ Izgrađene su dvorane: u Zagrebu za 15 200 gledatelja, u Osijeku za 5 000 gledatelja, u Splitu za 12 000 gledatelja, u Zadru za 8 000 gledatelja, u Poreču za 3 500 gledatelja, a u Varaždinu za 5 000 gledatelja. Spomenuta zagrebačka dvorana je prva velika dvorana izgrađena u Republici Hrvatskoj nakon punih 20 godina i izgradnje Cibonine dvorane (Žabec, Blašković, 2007:7).

nova prepoznatljiva arhitektonska obilježja navedenih gradova i nova središta športskog života. No, zanimljivo bilo bi vidjeti s obzirom na temu rada, da li se i uolikoj mjeri, prilikom projektiranja, odnosno tijekom njihove gradnje, pazilo na zahvate koji će pozitivno djelovati na smanjenje i sprječavanje nasilja u njima i oko njih. Sustavnih propisa o tome što bi od infrastrukturnih elemenata jedan športski objekt morao sadržavati nema, kako na nacionalnoj razini tako i na međunarodnoj, te je pred arhitekta i izvođača postavljen osnovni zahtjev da dvorane budu višenamjenske, kako bi se gradovi njima mogli koristiti i nakon prvenstva. Gradnja športskog objekta, konkretno dvorane ili stadiona, vrlo je složena jer podrazumijeva i izgradnju kompletne infrastrukture, izgradnju prilaznih i odlaznih cesta, dovoljan broj parkirnih mjesta za osobna vozila i autobuse, te zavisno od mogućnosti, i prometno povezivanje dvorane javnim gradskim prijevozom.

Radom se želi ukazati na važnost preventivnog planiranja okoliša radi sprječavanja nasilja te proaktivnog pristupa, budući da dosadašnji prevladavajući reaktivni i represivni pristup sprječavanja nasilja na stadionima i dvoranama nije bio zadovoljavajući, kako s motrišta sigurnosti, tako i s aspekta plaćanja samog osiguranja. U radu su uz teoretski prikaz mjera situacijske prevencije, mjera usmjerenih na suzbijanje kriminaliteta putem planiranja okoliša, dani i konkretni primjeri same primjene navedenih mjera u njemačkom gradu Mannheimu tijekom izgradnje SAP Arene, trenutno jedne od najnovijih i najmodernijih sportskih dvorana u Njemačkoj te primjeri preventivnih mjera iz Pariza (stadion Park prinčeva), na kojem igra francuski prvoligaški klub Paris Saint Germain (PSG).

1. POJAM I SVRHA URBANE KRIMINALISTIČKE PREVENCIJE KROZ PLANIRANJE I DIZAJN OKOLIŠA

Kada se govori o konceptu kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša (*Crime Prevention through urban (environmental) planing and design – CPTED*), u stručnoj literaturi se može naći cijeli niz odrednica predmetnog pojma. Pojam kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša (CPTED) najlakše se može definirati kroz ciljeve koji se provođenjem mjera žele postići, a oni se sastoje u smanjivanju kriminaliteta (broj kažnjivih djela na određenom mjestu i u određenom vremenskom razdoblju) uz istodobno povećanje osjećaja sigurnosti i zaštićenosti građana od kriminaliteta. Načelo kriminalističke prevencije obuhvaća zakonodavno područje (kaznenopravni progon počinitelja kažnjivih djela), socijalnu politiku; odnosno, radi se o multidisciplinarnom pristupu problemu kriminaliteta. On uz navedeno uključuje i policiju, cjelokupni kaznenopravni sustav, službu osiguranja – zaštitare, lokalne vlasti, graditelje i druge, budući da bi kod izgradnje objekata sve (od vrata, prozora, brava, alarma i drugih oblika tehničke zaštite), moralo biti pažljivo birano i planirano sukladno pravilima urbane kriminalističke prevencije. Urbana prevencija obuhvaća i takozvani pojam *Built environment* koji se također odnosi na pristup izgradnji zgrada, naselja, odnosno športskih objekata, gdje se već tijekom planiranja razmišlja kako će neka građevinska rješenja utjecati na sigurnost, odnosno kako se nekim rješenjima tijekom gradnje može preventivno djelovati i smanjiti činjenje kažnjivih djela. Kod planiranja urbane kriminalističke prevencije treba voditi brigu i o subjektivnom osjećaju sigurnosti građana, a ne samo o statističkim pokazateljima koji se odnose na kriminalitet. Takav pristup se posebice njeguje u zemljama Skandinavije. Ispunjavanje i održavanje u zoni razumnog, subjektivnog osjećaja sigurnosti građana u

zajednici, sigurnosni je problem svake vlasti, koji se prebacuje na struku, a što se primjere izražava kod planiranja kriminalističke prevencije u izgradnji objekata kroz čitav niz čimbenika koji moraju biti ispunjeni, a da bi se postigao određeni cilj. Napominjemo da se kriminalistička prevencija u izgradnji objekata ne primjenjuje dugo vremena i ne u puno zemalja, te da je većina iskustava s primjenom prevencije relativno nova (<http://www.cptedontario.ca>, 2008.).

Pojam kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša (CPTED) počinje se u stručnoj literaturi javljati, odnosno o samom pojmu se počinje značajnije govoriti, početkom sedamdesetih godina XX. stoljeća. Samu praktičnu primjenu modela kriminalističke prevencije kroz izgradnju objekata, od samih početaka prati cijeli niz problema poput otpora arhitekata prilikom dizajniranja objekata, budući da neki sigurnosni zahtjevi utječu na krajnji izgled građevine, zatim otpora izvođača, budući da isti otežavaju i ponekad produžuju samu izgradnju, te u končanici investitora, budući da sve navedeno dovodi do povećanja cijene izgradnje. Samih iskustava i znanstvenih evaluacija projekata je malo, a uz to se javljaju i znanstvena razmimoilaženja vezana uz neke projekte i njihovu krajnju korisnost s obzirom na uložena sredstva. Zanimljivo je istaknuti da sve češću primjenu prevencijskih modela u izgradnji objekata, doduše različitog stupnja uspjeha, nije pratila prevelika zainteresiranost osiguravajućih društava, već su se ponekad javljali i otpori. Sve to iz razloga što neki prevencijski modeli, koji su se kroz praksu pokazali uspješni, u konačnici smanjuju rizik od počinjenja kažnjivih djela, a što dovodi do pada cijena premija osiguranja. Zaštitarske tvrtke također su u većini slučajeva sa strane promatralne implementaciju prevencijskih modela u izgradnji objekata, budući da s njihovom primjenom dolazi u konačnici i do manjih potreba za različitim vrstama fizičke i tehničke zaštite. Navedeno je posebice izraženo prilikom osiguranja velikih manifestacija. Strateške smjernice u kojem će se pravcu kretati kriminalistička prevencija kroz izgradnju objekata tijekom godina su doradivane, no bit je ostala ista, a to je da dobar i promišljen dizajn kod izgradnje objekata, uz poštovanje drugih pratećih mjera može spriječiti, odnosno reducirati kriminalitet, poboljšati subjektivan osjećaj sigurnosti te pospješiti i samu kvalitetu življenja (Ekblom, 2005:203).

U osamdesetim godinama XX. stoljeća kriminalistička prevencija kroz planiranje i dizajn okoliša (CPTED) najviše se primjenjuje tijekom planiranja i izgradnje rezidencijskih četvrti, te se tada pod predmetni koncept uvode neke nove teorije. Teorija razbijenih prozora (*Broken Windows Theory*), (Haralambos, Holborn, 2003:348) izuzetno je poznata sociološka metoda. Ona bi se ukratko mogla opisati kao teorija koja tvrdi da se na određena negativna ponašanja treba reagirati odmah, a ne čekati da se ponavljaju. Konkretno, jedan razbijeni prozor ili grafit koji se ne popravljaju, šalje poruku da je takvo ponašanje društveno prihvatljivo i da ga se tolerira, a što može dovesti u konačnici do cijelog niza negativnih događaja i trend se više neće moći zaustaviti. Početak XXI. stoljeća donosi sve izraženiju opću prihvaćenost načela CPTED-a od strane policijskih službi, njihovu zainteresiranost za problematiku i uključivanje policijskih stručnjaka u izradu samih projekata izgradnje stambenih, športskih i drugih objekata. Strategije CPTED-a oslanjaju se na mogućnost utjecaja na počiniteljeve odluke koje prethode počinjenju kaznenog djela. Istraživanja kriminalnog ponašanja pokazala su da na odluke o počinjenju, odnosno odustanku od

počinjenja, ponajviše utječu rizici od otkrivanja i hvatanja počinitelja, te se strategije CPTED-a uglavnom baziraju na tome.

2. PLANIRANJE OKOLIŠA RADI SPRJEČAVANJA NASILJA

Ovime smo ukratko objasnili pojam kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša (CPTED). Pitanje koje se s pravom postavlja je da li su sva dosadašnja nastojanja u sprječavanju nasilja na stadionima i dvoranama u Republici Hrvatskoj dovoljna, odnosno postoji li još neki oblik djelovanja, koji u konačnici može rezultirati sprječavanjem i smanjivanjem nasilja prilikom športskih natjecanja, te kakva su strana iskustva u primjeni drugačijeg pristupa.

U ovom poglavlju prikazat ćemo konkretne zahtjeve vezane uz mjere situacijske prevencije (mjere prevencije kroz planiranje dizajna okoliša – CPTED), koje je Policijska uprava grada Mannheima (*Polizeiprasidium Mannheim*) uputila investitoru tijekom samog projektiranja i izvedbe SAP Arene u Mainnheimu, trenutno jedne od najnovijih i najmodernijih sportskih dvorana u Njemačkoj, odnosno funkcioniranje nekih preventivnih mjera na primjeru poznatog stadiona Park prinčeva u Parizu, na kojem igra francuski prvoligaški klub Paris Saint Germain (PSG), a koji je posjetila delegacija Uprave policije MUP-a RH.

2.1. SAP Arena, Mainnheim

Njemački policijski službenici se u poduzimanje mjera situacijske prevencije, odnosno kriminalističke prevencije kroz planiranje i dizajn okoliša, uključuju vrlo rano. Poradi primjera navodimo konkretne i vrlo detaljne zahtjeve Policijske uprave Mannheim upućene tijekom samog projektiranja i izvedbe SAP Arene u Mainhamu. Projekt izgradnje dvorane SAP Arena Mannheim započinje 30. srpnja 2002. godine kada su grad Mannheim i obitelj Hopp dogovorili projekt Mannheim Arena. Izgradnja započinje u 2003. godini, a završena je u rujnu 2005. godine.

Slika 1: Unutrašnjost SAP Arene (tribine)

Slika 2: Unutrašnjost SAP Arene (podij)

Bruto površina Arene je 44 200 m², odnosno sama površina arene je 36 200 m², dok površina posebne dvorane za trening (manje dvorane unutar kompleksa) iznosi 8 000 m². Tijekom sportskih događaja, odnosno tijekom rukometnih i hokejaških utakmica dvorana može primiti između 13 600 (hokej na ledu) do 14 500 posjetitelja (rukometna utakmica). Budući da se radi o multifunkcionalnoj dvorani, ona je namijenjena i za održavanje koncerata, te joj je tada kapacitet između 11 000 i 15 000 posjetitelja, zavisno od smještaja pozornice (na kraju ili u sredini dvorane) i od toga da li su u unutarnjem prostoru dvorane postavljene stolice ili posjetitelji stoje. U navedenu brojku uključen je i smještaj, odnosno mjesta za invalidska kolica, uključujući i osobe u njihovoj pratnji (ukupno 56), 648 tzv. poslovnih sjedala (*business seats*) te 42 lože s mjestima za po 10 osoba namijenjene VIP gostima. Kompleks dvorane uključuje i 7 000 parkirališnih mjesta, te konferencijske sobe kapaciteta ukupno 120 mjesta.

Policijska uprava Mannheim je od izvođača radova, a tijekom samog projektiranja i gradnje SAP Arene, tražila da se udovolji sljedećim *sigurnosnim* zahtjevima koji su se odnosili na unutrašnjost dvorane i na vanjski prostor oko dvorane.

2.1.1. Sigurnosni zahtjevi vezani uz unutrašnjost dvorane

Tijekom projektiranja, a i kasnije tijekom izgradnje same dvorane, potrebno je predvidjeti i izgraditi poseban prostor unutar kojeg bi se smjestila zasebna policijska postaja (ispostava policije) te uz to i poseban prostor za policijsko zapovjedno mjesto. *Policijska ispostava* bila bi u funkciji tijekom sportskih natjecanja i drugih priredaba te bi imala ponajprije ulogu da bude na raspolaganju, da služi posjetiteljima dvorane i da se u njoj obavljaju poslovi zaprimanja kaznenih prijava i prekršaja, provođenje obavijesnih razgovora, manje kriminalističke obrade, odnosno provođenje i svih drugih potrebnih mjera vezanih uz uhićene i privedene osobe. *Zapovjedno mjesto* imalo bi funkciju mjesta s kojeg bi se rukovalo policijskim snagama za vrijeme osiguranja priredaba i njihovo djelovanje u dvorani i oko dvorane. Iz praktično taktičkih razloga nije moguće policijsku ispostavu i zapovjedno mjesto smjestiti u zajedničke prostorije, već ih je potrebno razdvojiti poradi nespojivosti rada ispostave, a koji je vezan s velikim brojem postupanja

koja se odnose na publiku, prijave, obrade i drugo te bi zasigurno smetalo funkcioniranju, odnosno koordiniranju postupanja sa zapovjednog mjesta. Također je važno napomenuti da troškove izgradnje, odnosno trošak prostora unutar dvorane snosi investitor budući da se radi o sigurnosnim zahtjevima potrebnim za sigurno organiziranje sportskih i drugih priredaba, dok troškove opremanja prostora, odnosno trošak namještaja i druge posebne potrebne opreme, snosi policija.

2.1.1.1. Policijska ispostava

Prostor potreban za policijsku ispostavu. Prostor koji će biti predviđen za policijsku ispostavu treba biti veličine približno 40 m² budući da će osim voditelja ispostave unutra raditi i biti raspoređena još najmanje dva policijska službenika s odgovarajućom opremom za rad (pisaći stolovi, ormari, WC, telefon i drugo potrebno). Realno je očekivati da će se ponekad unutra nalaziti i do desetak osoba (stranke – podnosiitelji prijava, uhićenici s pratnjom, navijači koji traže obavijesti, dodatni policijski službenici i drugi).

Smještaj policijske ispostave. Sam smještaj ispostave mora biti na takvom položaju u dvorani da se u nju može ući izvana kao i iz unutrašnjosti dvorane, budući da se bez toga neće moći pružiti adekvatna policijska pomoć svima kojima bi trebala. Prilaz ili ulaz sa samo jedne strane, za posljedicu bi imao situaciju da primjerice oštećena osoba koja je bila sudionik nezgode ili sukoba mora napustiti dvoranu kako bi izvana mogla ući u policijsku ispostavu. Isto tako vrijedi i obrnuto, osobe koje se nalaze izvan dvorane i trebaju neku policijsku pomoć, morale bi najprije ući u dvoranu, čekati red i platiti kartu kako bi dospjele do policije. Mogućnosti reguliranja ponovnog ulaska u dvoranu (višeokratnog ulaska i izlaska), karte za višekratni ulazak, štambilji za ruke – u nadležnosti su najmoprimca dvorane, organizatora, te nisu u nadležnosti policije. Također je u zahtjevu navedeno da se prostorije policijske ispostave moraju nalaziti u neposrednoj blizini prostorija sljedećih službi: vatrogasaca, zaštitarskih službi, te prostorija za hitnu medicinsku pomoć. Navedeno će omogućiti učinkovitu suradnju, budući da suradnja tih službi često može zahtijevati zajedničko i brzo djelovanje. U slučaju njihove međusobne veće udaljenosti, navedeno bi zahtijevalo dodatni angažman službenika i gubitak vremena (npr. veće mogućnosti bijega uhićenika koji je zadobio tjelesne ozljede, mogućnost ponovnog sukoba i drugo). Iz istog razloga te prostorije trebaju biti smještene blizu parkirališta na kojem će biti parkirana policijska vozila, odnosno u blizini posebnog parkirališta za policijska vozila. Konkretno na primjeru SAP Arene, policijska ispostava se nalazi na razini 0 (prizemlje), smještaj sjever-istok, plus navedeni uvjeti.

Pristup policijskoj ispostavi. Jedan od zahtjeva odnosio se na potrebu da vanjski i unutrašnji ulazi, odnosno pristupi ispostavi moraju biti opremljeni sigurnosnim vratima koja se otvaraju samo iznutra, te moraju imati nadzornu kameru, zvono i portafon. Ove sigurnosne mjere potrebne su radi sprječavanja neovlaštenog ulaska u ispostavu, primjerice nasilnog ulaska osoba čiji je član navijačke skupine uhićen te mu na neki način žele pomoći.

Potrebna oprema za komunikaciju (telefoni i radioveze). Prostorije policijske ispostave trebaju biti opremljene kućnim telefonom s kojeg će biti moguće komunicirati sa svim organizacijskim jedinicama u dvorani (službena linija). Zatim policijska ispostava mora imati telefax priključak, odnosno prilikom same izgradnje potrebno je predvidjeti dovoljan kapacitet optičkog kabla za dodatno proširenje telekomunikacijskog pristupa,

poput pristupa internetu te dovoljan broj kablova za pristup videosignalima s nadzornih kamera, videozida i drugo.

Unutarnje uređenje. Troškove opremanja ispostave namještajem i ostalom opremom plaća policija, a izvođač radova mora osiguravati sanitarije, priključak za toplu i hladnu vodu, odnosno sve potrebite priključke za pružanje prve pomoći, budući da će se veliki broj ozlijeđenih najprije javljati policiji, unatoč postojanju hitne medicinske pomoći, dok drugi uhićenici mogu biti ozlijeđeni ali ih se iz policijskih razloga neće smjesta odvesti u hitnu pomoć, već će im se ona pružiti u ispostavi. Unutrašnji i vanjski prozori moraju biti protuprovalno sigurni, te neprobojni za predmete. Sve prostorije moraju imati grijanje. Policija i stranke ne mogu koristiti zajedničke prostorije, poput prostorija toaleta, mini-kuhinje, prostorije za odmor; odnosno, potrebno je osigurati WC samo za policijske službenike, tj. WC za druge sigurnosne službe, koji neće biti dostupan publici. Policijska ispostava također mora biti priključena na alarmne uređaje same dvorane.

Prostorija za zadržavanje uhićenih osoba. Prostorija za zadržavanje mora biti minimalne veličine 10 do 12 m² i mora direktno graničiti s ispostavom. Također mora imati WC (čučavac), pitku i tekuću vodu, ventilaciju, vanjska vrata sa špijunkom i unutarnji alarm.

Prostorije za obavljanje obavijesnog razgovora i zaprimanje prijava. Potrebno je da ta prostorija ima 20 m², a neophodna je kako bi se prijave i obavijesni razgovori ili intervjui obavljali neposredno i na samom mjestu, budući da je kasnije izvođenje ili podnošenje prijave povezano s nizom teškoća. Primjerice, kod međunarodnih priredaba dio posjetitelja neće biti iz mjesta ili čak iz države u kojoj se nalazi dvorana. Također je potrebno da i taj prostor ima kućni telefon, odnosno da je dio ispostave i da je neposredno povezan s ispostavom, a opet iz razloga odvajanja počinitelja i žrtava, a nužno je da ima i izlaz koji neće prolaziti kroz ispostavu.

Prostorija za boravak službenika i sastanke. Od strane Policijske uprave Mannheim zatraženo je da se tijekom velikih športskih događaja policiji stavi na raspolaganje prostorija za boravak službenika i za sastanke. Ona bi morala imati 50 m², telefonski vanjski i unutarnji priključak te priključne kablove za različite videosignale (nadzorne kamere, videozid u dvorani i drugo). Potrebno je da je prostorija smještena u blizini ispostave. Ta prostorija može služiti i kao multifunkcionalna prostorija kada nema velikih sportskih događaja. U slučaju kada je potrebna policiji, u prostoriji mora biti dovoljan broj stolica, uz napomenu da ona neće služiti kao prostorija za odmor, već kao prostorija za pripravnost policijskih snaga budući da bi njihovo otvoreno poziranje bilo u suprotnosti s konceptom deeskalacije i moglo bi djelovati provokativno.

Zaštita od zvukova i buke. Prostorije policijske ispostave ne bi trebale biti direktno naslonjene na samu dvoranu, budući da bi u protivnom trebalo ugraditi opremu za njenu dodatnu zvučnu izolaciju. U samoj dvorani dolazi do buke te ona može ometati rad ispostave i korištenje sredstava komunikacije.

Natpisi i oznake. Put do ispostave mora biti i unutar i van dvorane označen natpisom *policija* i oznakom smjera. U unutrašnjosti dvorane treba paziti da natpisi budu reflektirajući, budući da je primjerice kod koncerata unutrašnjost dvorane u mraku. Također treba predvidjeti i mogućnost uklanjanja i preklapanja natpisa, jer oni nisu potrebni kod

svake priredbe, a mogli bi zbunjivati posjetitelje. Na zidovima pored ulaza trebaju biti postavljeni nosači za imena i funkcije nazočnih policijskih službenika, veličine 50 x 50 cm.

2.1.1.2. Policijsko zapovjedno mjesto

Prostor potreban za policijsko zapovjedno mjesto. Prostor potreban za policijsko zapovjedno mjesto treba biti približne veličine 30 m², budući da će unutar njega tijekom značajnijih sportskih događaja boraviti sljedeće osobe: voditelj osiguranja i zapovjednog mjesta, njegov pomoćnik, voditelji jedinica za intervenciju, dva službenika za komunikaciju, te dva službenika za videonadzor i videoosiguranje snimaka (najmanje 5 do 7 osoba).

Slika 3: SAP Arena, policijsko zapovjedno mjesto

Smještaj policijskog zapovjednog mjesta. Sa zapovjednog mjesta mora se pružati neometan i jasan pogled u samu dvoranu. Isto mora biti u neposrednoj blizini prostorija iz kojih se daju informacije u dvorani, razglas i najave (najavljiivač), kako bi u slučaju potrebe mogli objavljivati važne obavijesti vezane uz sigurnost u dvorani. U slučaju da to nije moguće, potrebno je imati direktnu telefonsku vezu s istim. Sve obavijesti pa tako i one sigurnosne naravi, trebao bi davati dvoranski spiker, iz razloga profesionalnosti i općeprihvaćenosti kod publike u dvorani. Konkretno, u SAP Areni je u potpunosti udovoljeno tom zahtjevu te je zapovjedno mjesto smješteno na razini 2, u blizini zapovjednog vatrogasnog centra, odnosno mjesta iz kojeg će se rukovoditi timovima hitne medicinske pomoći.

Pristup policijskom zapovjednom mjestu. Zapovjedno mjesto mora imati sigurnosna vrata koja se otvaraju iznutra, te kameru i portafon, kako bi mjesto bilo sigurno od smetnji izvana. Poradi nesmetanog funkcioniranja zapovjedno mjesto ne smije imati vanjskih oznaka koje bi ukazivale na to da se radi o policijskim prostorijama.

Zaštita od buke i pogleda. Zapovjedno mjesto mora biti zaštićeno od buke, zato što direktno graniči s dvoranom, te bi buka ometala rad u zapovjednom centru. Izolacij-

sko staklo je neophodno, uz napomenu da ono treba biti zatamnjeno i mora sprječavati vidljivost prema unutra, dok vidljivost iznutra mora biti odlična.

Tehničke instalacije te potrebna oprema za telekomunikaciju i drugu komunikaciju. Zapovjedno mjesto treba obvezno opremiti kućnim telefonom s kojeg će biti moguće komunicirati sa svim organizacijskim jedinicama u dvorani, valja omogućiti službene linije, telefax priključak, dovoljan kapacitet optičkog kabla za dodatno proširenje telekomunikacijskog pristupa, pristup internetu, te kablove za pristup videosignalima s nadzornih kamera, videozid i drugo. Također je potrebno instalirati uključivanje razglasa i osvjetljenja s prednošću uključivanja u slučaju nestanka struje i prelaska na generatore.

Unutrašnje uređenje. Namještaj i ostalu tehničku opremu zapovjednog mjesta osigurat će policija. Unutarnji i vanjski prozori moraju biti zaštićeni od provale i razbijanja ali bez rešetaka poradi nesmetanog pogleda u dvoranu. Od strane izvođača i upravitelja dvorane za potrebe zapovjednog mjesta potrebno je osigurati grijanje, ventilaciju te interni klima-uređaj i to po mogućnosti čim tiši, kako njegov rad ne bi ometao komunikaciju unutar zapovjednog mjesta, odnosno uporabu komunikacijskih uređaja. U zapovjednom mjestu ili u njegovoj neposrednoj blizini potrebno je osigurati i toalet koji nije pristupačan publici, nego je namijenjen isključivo za policijske službenike. Zapovjedno mjesto mora biti priključeno i na alarmni uređaj dvorane.

2.1.1.3. Ostali sigurnosni zahtjevi vezani uz unutrašnjost dvorane

Mobilna telekomunikacija. Budući da se danas većina komunikacije vodi uz pomoć mobilne komunikacije, a ona može u zatvorenim dvoranama biti otežana zbog velikog broja mobilnih uređaja i broja posjetitelja koji se njima koriste, s ponuđačima usluga mobilne komunikacije potrebno je od strane zakupaca ili vlasnika dvorane dogovoriti nesmetan protok mobilne komunikacije, te dovoljan broj repetitora svih ponuđača mobilnih usluga.

Radiokomunikacija i videokomunikacija. Također je potrebno na krovu dvorane instalirati posebne antenske uređaje za komunikaciju sa sjedištem policijske uprave, helikopterskom jedinicom, te sjedištima drugih službi potrebnih u osiguranju sportske priredbe (vatrogasaca, hitne pomoći). Antenski uređaji za radiokomunikaciju su u vlasništvu policije.

Ključevi i magnetske kartice za ulaz. Za sve policijske prostorije, za sve izlaze za nuždu, te za sve ulaze i izlaze, treba načiniti po deset komada ključeva i dati ih policiji, uz određen broj magnetskih kartica za neometan ulaz kriminalističkih policajaca koji ne obnašaju službu u odori. Također je potrebno za sve parkirne prostore s ograničenom uporabom, službeni parking policije, osigurati određeni broj magnetskih kartica za ulaz.

Videonadzor. Zapovjedno mjesto mora biti priključeno na uređaje za videonadzor (kamere postavljene u dvorani i oko dvorane), uz napomenu da je potrebno osigurati priključak za videonadzor i zaštitarima, budući da policija neće biti nazočna na svim priredbama, zavisno od rizika.

Sigurnosne prepreke. Na tribinama sa stajaćim mjestima, kako bi se spriječilo masovno povrjeđivanje publike u slučaju panične reakcije na opasnost (stampeda), potrebno je ugraditi sigurnosne prepreke.

Slika 4: Primjer sigurnosnih prepreka na stajaćim tribinama

Prepreke za odvajanje različitih skupina navijača. Također je od izvođača traženo da se izgrade i prepreke za razdvajanje publike, mrežaste sigurnosne ograde, kako ne bi došlo do kontakta među suparničkim navijačkim skupinama. Bilo bi poželjno da su takve ograde mobilne i da se mogu razmješati po dvorani sukladno potrebama.

Pristup igrača terenu. Pristup igrača terenu treba biti natkriven kako ne bi došlo do bacanja predmeta na igrače prilikom izlaska na teren.

Stakleni prozori i prozorski okviri u dvorani. Stakleni prozori i prozorski okviri u dvorani, stakleni zidovi "na van", moraju biti sigurni od lomljenja i odolijevati udarcima. Prilikom ugradnje treba izbjegavati prozorske klupice koje omogućavaju stajanje.

Prepreke za pojedinačno propuštanje s uzdužnom i poprečnom sigurnosnom ogradom. Svi ulazi u dvoranu moraju biti opremljeni zaprekama u obliku ograda i to na takav način da osobe mogu u dvoranu ući samo pojedinačno, a što će omogućiti kontrolu i pregled posjetitelja. Također treba biti organiziran i spremnik za oduzete predmete kako bi se oduzeti predmeti mogli po potrebi vratiti (upaljači, kišobrani i drugo) nakon sportskog događaja.

2.1.2. Prostor oko dvorane, vanjski prostor

Rasvjeta. Savjetuje se da svi mogući pristupi dvorani, bilo za osobna vozila, vozila gradskog prijevoza, pješake te parkirališni prostor, budu dobro osvijetljeni, da se izbjegne čimbenik straha i prevenira počinjenje kaznenih djela, prekršaja i prometnih nezgoda.

Parkiralište za policiju. Policiji se za parkiranje mora na raspolaganje staviti najmanje 10 parkirnih mjesta za osobna vozila, te dvadeset parkirališnih mjesta za kombi vozila. Navedena parkirališna mjesta trebaju biti u blizini policijske ispostave radi prijevoza uhićenika ali i iz drugih razloga. Parkirališni prostor za policiju mora omogućiti i smještaj vozila za komunikaciju, opremljenu antenama (problem drveća i konstrukcije same dvorane). Također, zavisno od potreba, 10 prvih parkirnih mjesta bi stalno bilo namijenjeno policiji, a ostalih 20 u slučaju da nisu potrebna, mogu se dati na uporabu i nekim drugim službama.

Prilazi za pješake i prilazne ceste za vozila. Oni moraju biti jasno označeni te trebaju osigurati prohodan i siguran pristup dvorani.

Prilaz za VIP vozila i osobe. Vozilima za VIP osobe potrebno je osigurati siguran prilaz dvorani, te dovoljan broj osiguranih parkirnih mjesta.

Javni gradski prijevoz. Naveden je i zahtjev da u slučaju izgradnje tramvajske linije treba izbjegavati uporabu šljunka i kamenja oko tračnica, kako oni ne bi mogli biti

korišteni za međusobni obračun navijača te oštećivanje imovine. Javni gradski prijevoz treba organizirati na način da ne ometa promet osobnim vozilima, i to izgradnjom podvožnjaka i nadvožnjaka te drugim prometnim rješenjima.

2.2. Park prinčeva, Pariz

Pariški stadion Park prinčeva, na kojem igra francuski prvoligaški klub Paris Saint Germain (PSG), raspolaže sa 43 000 sjedećih mjesta te je drugi po veličini u Francuskoj. Izgrađen je 1972. godine, no doživio je mnogo rekonstrukcija i preinaka, te se poradi sigurnosti posjetitelja i udovoljavanja UEFA-inim standardima, broj sjedećih mjesta s početnih 60 000 smanjio na današnjih 43 000. Stadion je pokriven s više od 100 sigurnosnih kamera koje se nadziru iz jedne kontrolne sobe koja je smještena na njemu, a koja kod samog osiguranja ujedno služi kao stožer za rukovođenje. Iz kontrolne sobe, zahvaljujući iznimno dobroj tehničkoj opremljenosti, moguće je nadzirati sve dijelove Parka prinčeva. Rezolucija i kvaliteta slike na kamerama je takva da se fotografije osoba mogu koristiti kod izrade osobnih dokumenata. Fotografije i snimke protupravnih ponašanja predaju se policiji od strane kluba, a one mogu služiti kao dokaz u kaznenom i prekršajnom postupku. Pored kamera u vlasništvu Parka prinčeva, odnosno kamera postavljenih od strane poduzeća koje upravlja samim stadionom, na objektu stadiona s vanjske strane postavljeno je i 13 službenih policijskih kamera koje bilježe sve što se događa na vanjskim prostorima i prilazima.

Ulazi na prostor Parka prinčeva posebno su dorađeni sukladno UEFA-inim standardima, a možemo kazati i pravilima koja se odnose na mjere prevencije kroz planiranje dizajna okoliša. Ulazak gledatelja kontrolira se kentaureima i optičkim čitačima ulaznica tako da se kroz tehničku opremu izbjegava subjektivnost i propusti koje su bilježili u radu redara. Dakle, gledatelji prolaze jedan po jedan kroz kentaure, ubacuju ulaznicu u optički čitač i nakon toga ih pregledavaju redari kako ne bi unijeli neke od nedozvoljenih predmeta te kako bi izdvojili osobe pod jačim utjecajem alkohola. Dio tribine za gostujuće navijače odvojen je od ostalih navijača s pomoću posebne negorive mreže koja je postavljena od vrha do dna tribine s obje strane sektora, kako bi spriječila bilo kakav kontakt između navijača. Sjetimo se primjera nogometne utakmice između Malte i Hrvatske, odigrane na Malti, kada nije postojala takva mreža te je sukob započeo bacanjem predmeta, a kasnije i stolica, i to jedne navijačke skupine na drugu. Navijači su bili odijeljeni ogradama koje su doduše sprječavale međusobno miješanje navijača ali nisu mogle spriječiti bacanje predmeta.

Slika 5: Kontrolna soba na stadionu Park prinčeva (stožer za vrijeme utakmice)

Slika 6: Ulazi u Park prinčeva s kentaurima i optičkim čitačima ulaznica

Slika 7: Sektor za gostujuće navijače ograđen zaštitnim mrežama

Svakako valja istaknuti da su se rekonstrukcijom Parka prinčeva osigurale i prostorije za rad policije te zadržavanje uhićenih osoba. Nalaze se unutar objekata Parka prinčeva. Na taj način je omogućeno promptno obrađivanje i procesuiranje počinitelja protupravnih ponašanja za vrijeme trajanja utakmice.

Poradi što boljeg nadzora navijača prilikom ulaska na Park prinčeva, policijski službenici predložili su klubu da se za navijače s godišnjom pretplatom izrade elektronske optički čitljive kartice s fotografijom. One bi se očitavale optičkim čitačima na ulazima, a s pomoću kojih bi se ujedno prepoznavale osobe prema njihovim biometrijskim karakteristikama. Francuski policijski službenici koji se bave osiguranjem športskih manifestacija visokog rizika, ističu da su osnovni preduvjeti ključni kriteriji za izvlačenje policije sa stadiona te preuzimanje odgovornosti od strane organizatora za sigurnost na stadionu ili dvorani, dobra osposobljenost redara (aktivniji angažman kod obavljanja svojih poslova, a čime u potpunosti preuzimaju brigu o sigurnosti unutar stadiona) i dobra tehnička opremljenost stadiona, a što naravno podrazumijeva i uključivanje mjera prevencije kroz

planiranja dizajna okoliša. U Francuskoj policija unutar stadiona ili dvorane ima samo policijske službenike u civilu koji imaju zadaću uočavanja ekstremnih skupina navijača, njihovog protupravnog ponašanja te naknadnog identificiranja i procesuiranja.

3. ZAKLJUČAK

Mjere prevencije sve se više primjenjuju u suzbijanju kriminaliteta, pa tako i kod suzbijanja svih oblika nasilničkog ponašanja. U ovom radu prikazane su mjere situacijske prevencije, mjere koje su usmjerene na suzbijanje kriminaliteta putem planiranja, odnosno dizajna okoliša. Primjena navedenih mjera mogla bi dovesti do smanjenja nasilja na športskim objektima, olakšati provođenje mjera nadzora nad navijačima i gledateljima, smanjiti troškove osiguranja rizičnih događaja, dati mogućnost pravodobne reakcije, odnosno - u konačnici, osigurati svim gledateljima mirno neposredno praćenje športskih događaja bez straha za vlastitu sigurnost.

LITERATURA

1. Ekblom, P. (2005). *Designing products against crime: Chapter 8, Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. London: Willan Publishing.
2. Vrcan, S. (2003). *Nogomet politika nasilje*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
3. Gujinović, M., Jokić, S. (2008). *Bijesan pohod središtem drevnog Praga*. Zagreb: Jutarnji list, 3. listopada 2008., 45.
4. Haralambos, M., Holborn M. (2003). *Zločin i devijantnost*. Zagreb: Sociologija, teme i perspektive, 348.-429.
5. Jelić N. (2008). *Nove Vladine mjere protiv huligana*. Zagreb: Jutarnji list, 20. listopada 2008., 3.
6. Klekar, D. (2008). *Huligane otjerale skupe ulaznice i medijski bojkot nereda*. Zagreb: Jutarnji list, 7. i 8. listopada 2008., str. 16. i 17.
7. Pleše, M. (2008). *Vlast hitno mora zaustaviti teror navijača (Komentari)*. Zagreb: Jutarnji list, 4. listopada 2008., 27.
8. Žabec, K., Blašković, B. (2007). *Maksimir od Laništa skuplji 100 milijuna eura*. Zagreb: Jutarnji list, 10. studenog 2007., 7.
9. *Safety and Security in the Stadium for all UEFA Competition Matches*. (2000). Nyon.
10. Official Journal of the European Union, Council Resolution C 322/2, (2006). Bruxelles, Handbook with recommendations for international police cooperation and measures to prevent and control violence and disturbances in connection with football matches with an international dimension in which one member state is involved, 18.
11. UEFA, (2006). *Pravilnik o stadionskoj infrastrukturi*. Zagreb: Međunarodni odjel HNS-a.
12. <http://www.cpted-watch.com> - 24. ožujka 2008.
13. http://hjem.get2net.dk/gronlund/Radberg_sem_2000.html - 14. siječnja 2008.